

Dr Tadeusz Sozański
Instytut Filozofii i Socjologii
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
<http://www.cyf-kr.edu.pl/~usozans/>

Kraków, 8 października 2013

AUTOREFERAT

40 lat mojej działalności naukowo-dydaktycznej (1973–2013) dzieli się na 4 okresy: (1) Praca przed doktoratem (1982) w Instytucie Socjologii UJ; tamże po doktoracie, najpierw (2) w Zakładzie Socjologii Teoretycznej, a następnie (3) w Zakładzie Badania Procesów Grupowych; (4) praca w IFiS Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. W odcinkach 1–4 przedstawiam swój **życiorys naukowy**, wskazując **najważniejsze osiągnięcia na każdym z 4 etapów**. W odcinku 5, zamykającym autoreferat, charakteryzuję syntetycznie swój **dorobek publikacyjny**, na podstawie którego ubiegam się o nadanie mi stopnia doktora habilitowanego. Spośród wszystkich publikacji po doktoracie do oceny przedkładam **16 najważniejszych artykułów** oraz **1 książkę**: *Społeczne i wspólne. Studium socjologiczno-filologiczne* (Kraków 2013).

1. Początek drogi naukowej (1973–1982). Doktorat.

Urodziwszy się w Krakowie (1950), po maturze w I LO im. Nowodworskiego (1968) i egzaminie wstępnym zostałem przyjęty na I rok **socjologii w UJ**. Swoje pierwsze studia ukończyłem (dyplom z wyróżnieniem) w marcu 1973 i z dniem 1 kwietnia tegoż roku zostałem **zatrudniony w Instytucie Socjologii UJ** (pracowałem tam potem nieprzerwanie do 30 września 2006).

Najważniejsze wyniki badania wykonanego na użytek **pracy magisterskiej** znalazły się w moim artykule *Światopogląd studentów. Próba charakterystyki na podstawie empirycznych badań socjologicznych*. Otwiera on listę (patrz Aneks) **21 artykułów** (5 przed doktoratem, 16 po doktoracie), które – wraz z właśnie opublikowaną **książką** – uważam za **najważniejsze pozycje w całym swoim dorobku naukowym**. Artykuł ten, opublikowany w „Zeszytach Naukowych UJ” (1974), jest jedną z **2 prac empirycznych** (o drugiej, eksperymentalnej, będzie mowa w odcinku 3) na tej liście i jedyną pracą mieszczącą się w ramach paradygmatu „socjologii ankietowej”.

W badaniach postaw i opinii ludzi (na próbie losowej lub celowej, przy zastosowaniu statystycznej analizy danych zebranych techniką wywiadu kwestionariuszowego lub ankiety) brałem później udział wielokrotnie, służąc pomocą kolegom z Instytutu na różnych etapach procesu badawczego (w szczególności w obliczeniach statystycznych), wszelako **kompetencja i doświadczenie badawcze socjologa ankietowego zajmowały zawsze marginalne miejsce w moim profilu naukowym**, wiązały się natomiast ściśle z **działalnością dydaktyczną**. Spośród podstawowych przedmiotów wykładanych na studiach socjologicznych moją pierwszą specjalnością stały się „**Metody i techniki badań społecznych**” oraz „**Statystyka**”. Przygotowanie do prowadzenia zajęć z tego drugiego przedmiotu dały mi **równoległe studia matematyczne w UJ**.

Promotor mojej socjologicznej pracy magisterskiej, profesor **Hieronim Kubiak**, był moim pierwszym opiekunem naukowym w IS UJ. Zawdzięczam mu m.in. udział w VIIth UNESCO International Seminar on the Use of Mathematics in the Social Sciences (Jabłonna, lipiec-sierpień 1974). Będąc jednym z asystentów obsługujących (przydała się moja znajomość języków

angielskiego, rosyjskiego i francuskiego) zagranicznych uczestników tej „szkoły letniej”, w czasie jej trwania awansowałem do grona wykładowców, wśród których był James Coleman (1926–1995), najwybitniejszy socjolog matematyczny. Referat przeze mnie przedstawiony (*Measures of Association for Nominal Variables*) został opublikowany w książce pokonferencyjnej wydanej 3 lata później (1977) przez Ossolineum. Ten przyczynek do szeroko pojętej probabilistyki¹ jest na trzecim miejscu na liście 5 moich najważniejszych artykułów opublikowanych przed doktoratem (Tabela 1 w Aneksie), powstał jednak wcześniej niż drugi na tej liście artykuł, napisany po francusku, opublikowany w 1976 roku, też związany z udziałem w konferencji w Jabłonie, bowiem poznałem wtedy Claude'a Flamenta, autora jednej z pierwszych książek (*Applications of Graph Theory to Group Structure*, 1963) poświęconych zastosowaniom **teorii grafów** w socjologii. Artykuł, w którym podałem m.in. rozwiązanie problemu matematycznego postawionego przez Flamenta w jego książce, stanowi mój pierwszy własny wkład do **socjologii matematycznej**.

Specjalność tę wybrałem na samym początku mojej drogi naukowej. Po ukończeniu (1975) **studiów matematycznych w UJ** na specjalizacji teoretycznej (dyplom z wyróżnieniem, praca magisterska „Entropia układu dynamicznego”, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. **Andrzeja Lasoty**, 1932–2006) kontynuowałem pracę w IS UJ. **Pozostałem socjologiem**, jednak czwarta z pięciu najważniejszych prac przed doktoratem ma charakter czysto matematyczny. Jest to mój drugi artykuł poświęcony „grafom oznakowanym” (*signed graphs*), który ukazał się w 1980 roku w „Journal of Graph Theory”, czasopiśmie z listy filadelfijskiej, uwzględnionym w Web of Science. Ma on tam tylko 3 cytowania, ale Google Scholar odnotowuje ich 19. Pierwszy wspomniany wyżej artykuł o grafach oznakowanych według tego ostatniego źródła był cytowany 8 razy. Czasopisma francuskiego „Mathématiques et Sciences Humaines”, w którym się ukazał, nie ma niestety w bazie zalecanej przez ministerstwo do uwzględnienia w ocenie dorobku naukowego.

Najważniejszym efektem mojego pierwszego kontaktu z nauką światową, który miał miejsce na owej konferencji UNESCO, było bez wątpienia poznanie prof. **Klemensa Szaniawskiego** (1925–1990), wybitnego logika i filozofa, który socjologom dał się poznać najpierw jako wykładowca statystyki² w IS UW. W latach 70-tych prowadził tam także seminarium z socjologii matematycznej dla doktorantów i pracowników. Mając wsparcie ze strony IS UJ mogłem uczestniczyć w tym seminarium i przedstawiać tam własne wyniki, które znalazły się później w **rozprawie doktorskiej** „Model równowagi strukturalnej. Teoria grafów oznakowanych i jej zastosowania w naukach społecznych”, przygotowanej pod kierunkiem prof. Szaniawskiego, **obronionej we wrześniu 1982**. Tej nawet jak na tamte czasy obszernej pracy (367 stron maszynopisu znormalizowanego), złożonej z 3 części (Część I: Pojęcie struktury w naukach społecznych ze stanowiska matematyki; Część II: Teoria grafów oznakowanych; Część III: Zastosowania teorii grafów oznakowanych), nie udało mi się wydać w formie książkowej (nie było to rzeczą łatwą w czasach stanu wojennego). Najważniejsze wyniki matematyczne z Części II weszły jednak w obieg naukowy. 2 wspomniane wyżej artykuły zostały odnotowane i omówione w bibliografii prac poświęconych grafom oznakowanym opracowanej przez T. Zaslavsky'ego (www.math.binghamton.edu/zaslav/Bsg/), zaś Części I i III stały się podstawą kilku publikacji po doktoracie, jak również artykułu teoretyczno-socjologicznego, ostatniego z pięciu zaliczonych przeze mnie do dorobku przed doktoratem.

¹ Poza tą pracą w tej dziedzinie opublikowałem 1 recenzję i **teksty dydaktyczne** (rozdział VIII: „Elementy rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej”, napisany do skryptu A. Burzyńskiego *Statystyka dla historyków*, Wydawnictwo UJ, 1976; drugie wydanie 1980).

² Jego uczniem i następcą w tej roli jest prof. dr hab. **Grzegorz Lissowski**, kierownik Zakładu Statystyki, Demografii i Socjologii Matematycznej IS UW. Jest to uczony, który mógłby wydać opinię o moim dorobku w zakresie mojej głównej specjalności naukowej: socjologii matematycznej.

2. W Zakładzie Socjologii Teoretycznej IS UJ (1983–1989).

Ostatnia publikacja przez doktoratem to artykuł w książce nagrodzonej nagrodą zespołową III stopnia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, pt. *Elementy socjologii dialektycznej* (1981). Redaktorem tego zbioru artykułów był prof. dr hab. **Piotr Sztompka**, kierownik Zakładu Metodologii i Historii Socjologii IS UJ, przemianowanego później na **Zakład Socjologii Teoretycznej**. Z jego zakładem byłem związany jeszcze przed doktoratem, od roku 1975 jako starszy asystent, po doktoracie w 1982 jako adiunkt. Kierownik zakładu kierował też tematem R.III.9.4.2 („Teoria grafów i jej konsekwencje dla socjologii mikrostruktur”, w ramach Problemu Resortowego³ R.III.9: „Metody ilościowe i modele w naukach ekonomicznych i społecznych”), w którym mnie przypadła rola głównego i jedyne go wykonawcy. Prof. Sztompka firmował jedynie mój projekt, natomiast, inaczej niż w przypadku wspomnianej wyżej książki zbiorowej, trudno tu mówić o współpracy merytorycznej, gdyż grafy pojawiły się w jego pracach (*Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, 2007, rozdział V) dopiero w czasach, gdy orientacja teoretyczno-problemowa, zwana **analizą sieci społecznych** (*Social Network Analysis*) lub „strukturalizmem sieciowym” opuściła już swą niszę, by zająć ważne miejsce w głównym nurcie socjologicznego teoretyzowania.⁴

W zakładzie prof. Sztompki zaczynała swoją karierę naukową kilku adiunktów, którzy później habilitowali się i poszli własną drogą. Był wśród nich **Jacek Szmátka** (1950–2001), z którym związałem swoje losy w następnym okresie mojej działalności naukowej. Podobnie jak naszemu wspólnemu przełożonemu, zależało mu bardzo na obecności w nauce światowej. Z pomocą zagranicznych kolegów zorganizował międzynarodową konferencję w Interuniversity Center w Dubrowniku w 1982 roku. Niestety nie udało mu się doprowadzić do wydania w formie książkowej referatów tam wygłoszonych. W konsekwencji **mój pierwszy naukowy wyjazd zagraniczny** nie przyniósł oczekiwanego efektu publikacyjnego.

Na omawiany teraz drugi okres mojej działalności naukowej przypadają w spisie publikacji (oprócz tłumaczenia jednego artykułu⁵) **3 artykuły**: 1 w „Studiach Filozoficznych” i 2 w „Studiach Socjologicznych”. Wszystkie trzy zaliczam do 16 najważniejszych prac opublikowanych po doktoracie, nie tylko ze względu na ich ukazanie się w polskich czasopismach naukowych najwyższej rangi.

Artykuły te łączy podobna tematyka: **metateoretyczna analiza pojęcia struktury i postulatów strukturalizmu w naukach społecznych i w matematyce**. Pierwszy artykuł ukazał się w 1985 roku w specjalnym numerze „Studiów Filozoficznych” zawierającym prace ofiarowane na 60-lecie profesorowi Szaniawskiemu przez jego uczniów i współpracowników. Drugi artykuł, z podtytułem „Grafy jako modele całości społecznych”, który ukazał się rok później w „Studiach Socjologicznych”, uzyskał pierwszą nagrodę w dorocznym konkursie organizowanym przez Towarzystwo Asystentów UJ

³Dziś nie pamięta się już, że w latach 70-tych była możliwość uzyskania środków (zwanych dziś z angielska „grantami”) na badania z budżetu centralnego przez udział w tzw. problemach węzłowych lub resortowych. Mój przykład pokazuje, że projekty inicjowane oddolnie przez pracowników nauki, wspierane przez zatrudniające ich szkoły wyższe, miały szansę „wstawienia do planu”.

⁴Instytucjonalizacja interdyscyplinarnego ruchu naukowego grupującego badaczy sieci społecznych zaczęła się wraz z powstaniem w 1978 roku międzynarodowego stowarzyszenia o nazwie International Network for Social Network Analysis (do INSNA należą od roku 2002). Pisałem o tym w artykule pt. „Sieć społeczna”, jednym z **dwu artykułów przeglądowych – haseł** zamieszczonych w IV tomie (2002) *Encyklopedii Socjologii*.

⁵Prof. Sztompka ze swym zakładem współpracował wówczas z socjologami z Università di Roma, podejmując tematykę historyczną (klasyki socjologii polskiej i włoskiej). Mój wkład w to przedsięwzięcie ograniczył się do przetłumaczenia na polski (z angielskiego) jednego artykułu nadesłanego przez partnera włoskiego).

na najlepszą pracę naukową opublikowaną przez młodszych pracowników nauki. W trzecim artykule (w tym samym czasopiśmie, 1987) pokazałem na przykładzie „minimalnych sytuacji społecznych” (elementarnych systemów interakcji w diadzie), że klasyczna Simmlowska koncepcja „form uspołecznienia” dopuszcza formalizację. Przeprowadzona przeze mnie **analiza kombinatoryczna form strukturalnych** dała w tym przypadku bardzo konkretne wyniki matematyczne i z tego względu z omawianych trzech prac tę cenię najwyżej.

Studia matematyczne ukształtowały we mnie szczególne rozumienie tego, czym jest osiągnięcie naukowe: jest to mianowicie rozwiązanie *konkretnego* problemu lub odkrycie nowego specyficznego obszaru badań, na którym takie problemy można stawiać. Pod koniec lat osiemdziesiątych opuściłem dotychczasowe węższe pole badawcze w obrębie socjologii matematycznej: **teorię grafów oznakowanych i jej zastosowania**. Ponieważ osłabło także moje zainteresowanie problematyką metateoretyczną (ogólnometodologiczną), zacząłem poszukiwać nowego obszaru badań, na którym mógłbym publikować kolejne prace oryginalne raczej niż artykuły przeglądowe.

Z nadzieją na znalezienie takiej dziedziny, **we wrześniu 1989 udałem się do Stanów Zjednoczonych na staż naukowy** w ramach umowy o wymianie bezpośredniej między UJ a autonomiczną filią University of Wisconsin, działającą w miejscowości Stevens Point. Po 3 miesiącach spędzonych w tym ośrodku, udało mi się przenieść do Chicago, gdzie do początku lutego 1990 uczestniczyłem w **seminarium Jamesa Colemana** oraz drugim seminarium, które autor *Foundations of Social Theory* (1990) prowadził w University of Chicago wspólnie ze swym przyjacielem Gary Beckerem, późniejszym (1992) noblistą z ekonomii. Coleman był czołowym przedstawicielem **teorii racjonalnego wyboru** (*rational choice theory*), chyba najważniejszego dziś kierunku w ramach „socjologii scjentystycznej” (w sensie podręcznika B. Szackiej, *Wprowadzenie do socjologii*, 2008). Orientacja ta, w wersji zmatematyzowanej, chętnie korzysta z dorobku **teorii gier**. Budowa modeli matematycznych odwołujących się do tej młodej dyscypliny matematycznej stała się moją drugą obok zastosowań **teorii grafów** węższą specjalnością w ramach socjologii matematycznej. Pracując w Instytucie Socjologii UJ prowadziłem przez wiele lat **wykład monograficzny** „Teoria gier i decyzji dla humanistów”.

W czasie pobytu w Stanach Zjednoczonych przygotowałem do druku artykuł pt. *A Combinatorial Theory of Minimal Social Situations*. Jest to angielska wersja tekstu w „Studiach Socjologicznych” (1987) poszerzona o kilka dalszych twierdzeń, stanowiących uogólnienie wyników podanych w wersji polskiej. Artykuł, o którym mowa, ukazał się (1992) w „Journal of Mathematical Sociology”, najważniejszym czasopiśmie mojej specjalności, uwzględnionym w Web of Science (na ministerialnej liście A czasopismo to ma 20 punktów).

3. W Zakładzie Badania Procesów Grupowych IS UJ (1990–2006)

Problem znalezienia sobie nowego obszaru badań naukowych stanął także przed Jackiem Szmatką. Po habilitacji jego specjalnością stała się mikrosocjologia. Swoją znajomość przedmiotu pokazał w napisanym przez siebie podręczniku (*Male struktury społeczne*, 1989), ale chciał także czynnie uprawiać tę subdyscyplinę – w sposób, którego nauczył się w Stanach Zjednoczonych od **David Willera**, twórcy tzw. **teorii elementarnej stosunków społecznych**, radykalnego scjentyisty, teoretyka i eksperymentatora. W University of South Carolina Willer założył laboratorium, aby testować swoje hipotezy teoretyczne dotyczące funkcjonowania „sieciowych systemów wymiany” (*network exchange systems*). Ten sposób uprawiania mikrosocjologii⁶ tak zafascynował Jacka Szmatkę, że zapragnął

⁶Sposób ten polega na formułowaniu abstrakcyjnej teorii i wyprowadzaniu z niej przewidywanego zachowania systemów mikrospołecznych, spełniających warunki zakresowe (*scope conditions*) teorii, oraz sprawdzaniu hipotez na drodze eksperymentu, przy czym zmienne niezależne poddawane manipulacji w takim

założyć w UJ podobny ośrodek badawczy. Gdy po powrocie ze stażu w USA zapoznałem się z jego działaniami badawczymi⁷, postanowiłem przejść do samodzielnej Pracowni Mikrosocjologii, którą założył, opuszczając zakład prof. Sztompki. Dwa lata później roku mój kolega z roku i Zakładu Socjologii Teoretycznej, a potem przełożony i najbliższy współpracownik naukowy, został profesorem tytularnym, co pomogło mu uzyskać podniesienie jego pracowni do rangi zakładu. Gdyby zmodyfikować jego nazwę – **Zakład Badania Procesów Grupowych** – zastępując „Zakład badania” przez „Zakład teorii i badania”, odpowiadałaby ona lepiej zainteresowaniom naukowym kierownika i dwójki jego współpracowników.⁸ W zespole tym mnie przypadła rola podobna do tej, którą w laboratorium w Południowej Karolinie u boku Willera pełnił **John Skvoretz**.⁹ Miał on za sobą studia matematyczne, a ponadto pisał programy komputerowe (w języku Quick Basic) potrzebne do wykonywania eksperymentów z użyciem lokalnej sieci komputerowej.

Granty¹⁰, które Jacek Sztatka zdobywał w konkursach organizowanych przez Komitet Badań Naukowych w latach 1991–1998, umożliwiły wyposażenie Zakładu Badania Procesów Grupowych w sieć (serwer i 6 stacji) podobną do zainstalowanej w laboratorium Willera. Mając oprogramowanie od Skvoretza, mogliśmy wykonywać **własne eksperymentalne badania sieciowych systemów wymiany**, a potem także sieci konfliktu (doktorat Joanny Heidtman). Choć w tym czasie moje zainteresowania skłaniały się bardziej ku **formalnemu modelowaniu**, brałem też czynny udział w eksperymentach. W szczególności nauczyłem się **programowania w języku Quick Basic**, dzięki czemu mogłem dostosowywać programy udostępnione przez partnera amerykańskiego do naszych potrzeb badawczych. W okresach, gdy Jacek Sztatka wykładał za granicą (wyjeżdżał nie tylko w czasie wakacji), odpowiadałem za bieżącą pracę jego zakładu, a także zastępowałem kierownika w roli wykładowcy. W ten sposób **mikrosocjologia stała się moją drugą specjalnością dydaktyczną**.

Najważniejszym efektem pierwszego grantu było **wydanie książki** pt. *Struktura, wymiana, władza. Studia z socjologii teoretycznej* (1993) **pod redakcją moją, J. Sztatki i M. Kempnego**.¹¹ Drugi współredaktor, Jacek Sztatka, był inicjatorem tego przedsięwzięcia, miał on też decydujący wpływ na jej metateoretyczne przesłanie, bliskie autorom większości artykułów oraz pierwszemu i drugiemu redaktorowi. Pierwszym współredaktorem zostałem ja ze względu na największy wkład pracy: **do mnie należało przygotowanie dla wydawnictwa całego tekstu (309 stron) w formie gotowej do fotografowania**.

Książkę otwiera **artykuł programowy** Jacka Sztatki i mój pt. *O czterech mitach socjologii i trzech generacjach teorii socjologicznych*. Angielska wersja naszego artykułu, opublikowana w “Polish

eksperymentach, np. stopień centralizacji sieci, odnoszą się do struktury systemu, podczas gdy o aktorach zajmujących pozycje w systemie zakłada się jedynie dążenie do indywidualnej korzyści. W sieciowych systemach wymiany (*network exchange systems*) aktorzy negocjują i zawierają transakcje w parach, o tym jednak kto z kim może podjąć interakcję decyduje narzucona grupie struktura sieciowa i ewentualnie dodatkowe reguły.

⁷Eksperymenty prowadził „w swoim gabinecie przy Grodzkiej 52, który z dumą nazywał «laboratorium», choć na wyposażeniu był jedynie stół, tekturowe przegrody i jeden ośmiobitowy komputer z uniwersyteckiego przydziału”. To cytata z nekrologu, który napisałem po śmierci Jacka („Studia Socjologiczne” 2001/4).

⁸Drugim była mgr Izabela Uhl, którą zastąpiła później mgr Joanna Mazur (obecnie dr J. Heidtman).

⁹Od 2005 roku pracuje już samodzielnie (University of South Florida), jest czołowym przedstawicielem „podejścia sieciowego”, aktualnie przewodniczy INSNA (patrz wyżej przypis 4).

¹⁰Informację o wszystkich grantach, w którym brałem udział, podaję w *Curriculum Vitae*.

¹¹Trzeci współredaktor, Marian Kempny (1954–2006), antropolog z UW, nie podzielał scjentyistycznego nastawienia pierwszego i drugiego współredaktora. Jego zadaniem było jedynie kontaktowanie się z Wydawnictwem IFiS PAN. Autorami lub współautorami byli sami współredaktorzy, zagraniczni współpracownicy Jacka Sztatki oraz jego doktoranci.

Sociological Review” (15 punktów) jest jedną z **dwóch prac współautorskich**, które zaliczam do swojego dorobku po doktoracie. Druga to artykuł *Conflict in Networks* w amerykańskim czasopiśmie “Sociological Perspectives” (1997) czwórki autorów (J. Szmátka, J. Skvoretz, T. Sozański, J. Mazur). Mój wkład w ten artykuł polegał na zastosowaniu tzw. problemu targu Nasha do formalizacji trzech typów relacji wyróżnionych przez Willera (wymiana, przymus i konflikt).

Poza omówionym wyżej współautorskim metateoretycznym artykułem programowym współredagowana przeze mnie książka zawiera **moje dwie obszerne prace: teoretyczną** (*Próba formalizacji sieciowej teorii wymiany*) i **eksperymentalną** (*Hierarchiczne systemy wymian. Powtórzenie eksperymentu Davida Willera*). Są to pozycje 5 (1993c) i 6 (1993d) na liście moich najważniejszych prac po doktoracie (Tabela 2 w Aneksie). Te dwa artykuły stanowią pewną całość, gdyż eksperyment, którego wyniki opisane zostały w drugim artykule, został przeze mnie zaprojektowany¹² w oparciu o teorię formalną rozwiniętą w pierwszym. Z perspektywy czasu widzę, że lepszym dla mnie rozwiązaniem było wówczas poszerzenie tekstu (dodanie własnego wstępu metateoretycznego) i opublikowanie go jako samodzielnej książki, która z powodzeniem mogłaby zostać potraktowana jako praca na kolejny stopień.

Błędem, z którego zdaliśmy sobie sprawę obaj, było wydanie *Struktury, wymiany, władzy* po polsku, co skazywało tę książkę na wyłącznie krajowy obieg. By naprawić ten błąd, w następnych latach (1993–1998) staraliśmy się prezentować nasze wyniki na forum zagranicznym, występując na **konferencjach międzynarodowych najwyższej rangi**.¹³ Jacek Szmátka nie opuszczał żadnego dorocznego zjazdu American Sociological Association, działał także w International Institute of Sociology, elitarniej organizacji socjologów (z przewagą Europejczyków), która w 1993 roku na jubileuszowy (stulecie istnienia) kongres w Paryżu dopuściła także socjologów spoza swojego składu. Przedstawiony tam przeze mnie referat był jeszcze angielską, skróconą wersją artykułu w książce polskiej, ale już za rok na trzynastym World Congress of Sociology (Bielefeld, 1994)¹⁴ przedstawiłem dalsze własne wyniki osiągnięte na moim nowym szczególnym polu badawczym, którego odkrycie zawdzięczam Jackowi Szmátce i jego amerykańskimi współpracownikom.

Gdy David Willer przysłał mi specjalny numer czasopisma “Social Networks” (1992) poświęcony sieciom wymiany i zachęcił mnie, bym „rzucił okiem” na teorię tam przedstawioną, podjąłem wyzwanie. Tak zrodził się mój **zamyśl matematycznego „rozpracowania” wszystkich głównych formalnych modeli procesu wymiany w sieciach**. Idąc za sugestią Willera, najpierw poddałem analizie najstarsze sieciowe ujęcie wymiany, zapoczątkowane przez Richarda Emersona (1973), rozwinięte matematycznie przez Yamagishiego i Cook (1992), najlepiej znane ogółowi socjologów, gdyż zostało omówione już w pierwszym wydaniu podręcznika Jonathana Turnera (*Struktura teorii socjologicznej*, wydanie nowe 2004). Pierwszym efektem moich własnych analiz były referaty: w Bielefeld oraz rok później w Londynie (International Conference on Social Networks, 1995). Drugi został opublikowany w *Proceedings* tej konferencji, lecz nie wpisałem go na listę swoich

¹²W zakładzie nie było jeszcze wtedy sieci komputerowej, był tylko jeden mikrokomputer ośmiobitowy z wbudowaną możliwością programowania w języku Basic, co wykorzystałem do zaprogramowania interakcji w grupie eksperymentalnym. Mój program „udzielał głosu” członkom grupy w określonym (częściowo losowym) porządku, a zachowania osób wywołanych (złożenie oferty/wybór adresata/odpowiedź na ofertę) były wprowadzane z klawiatury i rejestrowane wraz z transakcjami.

¹³O najważniejszych swoich referatach konferencyjnych informuję w *Curriculum Vitae*.

¹⁴Zostałem wtedy **wybrany** na czteroletnią kadencję **do zarządu Research Committee #42 (Social Psychology) International Sociological Association**, Mój ostatni naukowy wyjazd zagraniczny w trakcie pracy w ZBPG miał miejsce w lecie roku 1998. Przedstawiłem wtedy referat na ASA Meetings w San Francisco, a wcześniej pracowałem jako **visiting professor** w University of British Columbia w Vancouver (realizując kurs “Experimental research in sociology”).

najważniejszych prac, jako że była to jedynie zapowiedź (referat zawierał twierdzenia matematyczne bez dowodów) mojego późniejszego artykułu pt. *Toward a Formal Theory of Equilibrium in Network Exchange Systems*. Ze względu na objętość (bez mała 50 stron druku), znacznie przekraczającą limity obowiązujące w recenzowanych czasopismach, tekst ten oddałem do książki *Status, Network, and Structure. Theory Development in Group Processes*, zbioru prac pod redakcją J. Szmatki, J. Skvoretza i Josepha Bergera¹⁵, wydanej przez wydawnictwo Stanford University Press.¹⁶

Równocześnie **rozpocząłem pracę nad własną monografią** *The Mathematics of Exchange Networks*, biorąc się najpierw za jej drugą część (Part II: Mathematical Theories of Power in Exchange Networks), o charakterze bardziej matematycznym niż część pierwsza (Part I: Structural Models) złożona z dwu rozdziałów (Chapter 1: Structural Mathematical Sociology; Chapter 2: Exchange Relations and Network Exchange Systems). W ramach części drugiej jako pierwszy powstał rozdział czwarty (Chapter 4: The Principle of Equal Dependence) – w wyniku poszerzenia o nowe twierdzenia artykułu w książce stanfordzkiej. Następnie ukończyłem rozdział trzeci (Chapter 3: Exclusion and Power), poświęcony matematyzacji sieciowej teorii wymiany w wersji Willera i Markovskiy'ego. Potem przyszła kolej na rozdział piąty (Chapter 5: Game Theory and Exchange Networks).

Choć część pierwsza nie nadawała się jeszcze do druku (składała się z niepublikowanych wcześniej tekstów, wymagających dopracowania i połączenia w spójną całość), obie części złożyłem (2003) do druku w wydawnictwie UJ z recenzją prof. Piotra Świszaka (University of Maryland), później jednak wycofałem tekst, by kontynuować nad nim pracę. W Part II nie wprowadzałem już zasadniczych zmian (z wyjątkiem poszerzenia Chapter 5) i w **2004 roku całą tę część, liczącą wraz z bibliografią prawie 200 stron druku, umieściłem na swojej indywidualnej stronie internetowej**, redagowanej w języku angielskim, którą założyłem jako użytkownik krakowskiego Cyfronetu, aby mieć kontakt z naukowcami uprawiającymi **matematyczną teorię systemów głosowania**.

Do zainteresowania się tą teorią skłoniła mnie debata z udziałem polityków i uczonych różnych specjalności na temat systemów głosowania w Radzie UE: systemu obowiązującego w traktacie nicejskim i innych proponowanych na jego miejsce. **Kompetencję do udziału w tej debacie w roli eksperta-matematyka** zyskałem, pisząc Chapter 5 mojej monografii. Zapoznałem się wówczas z **teorią gier wieloosobowych**, której zastosowania do systemów głosowania są znane od dawna, by wspomnieć tylko indeks siły głosu Shapleya-Shubika.

Nie potrafiłem powstrzymać się od wejścia na to nowe pole badawcze. Napisałem program komputerowy (POWERIND) służący do obliczania indeksów siły głosu (prośby o jego udostępnienie otrzymywałem wielokrotnie od różnych osób z kraju i zagranicy); krakowski „Dziennik Polski” wydrukował moje dwa artykuły popularno-naukowe. Własne oryginalne wyniki zawarłem w 3 artykułach, o czym będzie mowa w później, gdyż ukazały się drukiem już w następnym okresie mojej działalności naukowej. Pełna dokumentacja moich działań w latach 2004–2010 na omawianym polu jest dostępna na mojej stronie internetowej w dziale Voting Games.

Moje nowe zainteresowanie pociągnęło za sobą pewne osłabienie aktywności na głównym polu naukowym, jakim przez cały czas pracy w ZBPG pozostawała budowa modeli matematycznych sieciowych systemów wymiany. Kończenie części pierwszej mojej monografii odłożyłem na później, zmobilizowałem się jednak, by najważniejsze wyniki z Chapter 5 zostały opublikowane. Artykuł pt.

¹⁵Emerytowany profesor Stanford University, senior kręgu uczonych uprawiających „teorię i badania procesów grupowych”, współautor jednej z pionierskich książek w dziedzinie socjologii matematycznej (*Types of Formalization in Small-Group Research*, 1962).

¹⁶Pierwszy współredaktor był dumny z tego dzieła, czemu nie można się dziwić, skoro Jonathan Turner w recenzji wydawniczej napisał: *There is nothing in the literature like this exciting project. The authors are among the best and the brightest in the theory-driven research tradition of world social science [...] All the articles are well written, and there is not a single weak one in the collection.*

On the Core of Characteristic Function Games Associated with Exchange Networks uważam za swoje **największe dotychczasowe osiągnięcie naukowe** (2006; na drugim miejscu wskazałbym artykuł w „Journal of Mathematical Sociology”, 1992). Wysłałem go do czasopisma „Social Networks” ze względu na to, że zamieszczało już prace należące do tego samego obszaru problemowego. Wiedziałem, że czasopismo to ma wysoką rangę, choć nie spodziewałem się, że zostanie ono „wycenione” aż na 45 punktów (tylko o 5 mniej niż najwyższa wartość na ministerialnej liście A). Po tej publikacji dwukrotnie na zaproszenie redakcji „Social Networks” recenzowałem składane do druku artykuły z mojej specjalności.

W omawianym okresie opublikowałem także 3 inne ważne artykuły stanowiące kontynuację moich wcześniejszych zainteresowań. W specjalnym numerze „Studiów Socjologicznych” (1994/3–4) poświęconym **teorii racjonalnego wyboru** ukazał się mój kolejny przyczynek do „kombinatoryki społecznej”. Dwa inne artykuły kontynuują, ale już samodzielnie, problematyką podjętą w *On Four Myths of Sociology and Three Generations of Sociological Theories* w „Polish Sociological Review” (1994). Pierwszy (*Co to jest nauka?*), został napisany na zamówienie prof. J. Goćkowskiego, socjologa nauki, do książki zatytułowanej *Nauka. Tożsamość i tradycja* (1995), jednego z tomów wydawanej przez niego serii prac poświęconych różnym aspektom nauki. Walory dydaktyczne tego artykułu zostały docenione przez jego przedruk w wyborze tekstów metodologicznych (*Badania empiryczne w socjologii*, 1997) przeznaczonych dla studentów do studiowania w ramach kursu „Metod i technik badań społecznych”. Drugi artykuł (*Socjologia teoretyczna jako nauka normalna*), a mój czwarty w „Studiach Socjologicznych” (1998), ma bardziej specjalistyczny charakter.

Przez 17 lat pracy w Zakładzie Badania Procesów Grupowych IS UJ mój dorobek naukowy powiększył się o 12 ważnych artykułów, w tym 5 w języku angielskim (w dwu przypadkach byłem współautorem). Większość tych prac ma objętość większą niż typowy artykuł. Najkrótsze (z konieczności, bo są to hasła encyklopedyczne) z nich – te, o których jeszcze nie wspominałem – są dwa **artykuły przeglądowe**, *Sieć społeczna* i *Socjologia matematyczna*, napisane do tomu IV (2002) *Encyklopedii Socjologii* na zamówienie prof. W. Kwaśniewicza, pomysłodawcy i redaktora naczelnego tego dzieła. Prof. **Władysław Kwaśniewicz** zaprosił mnie także do komitetu redakcyjnego ES jako jedyne go doktora w tym składzie. Doceniał moje kompetencje i szerokie spektrum zainteresowań, lecz opinii wystawić mi już nie może, gdyż zmarł w 2004 roku.

W październiku 2001 zmarł przedwcześnie prof. **Jacek Szmatka**. Gdyby żył rok dłużej, ucieszyłaby go z pewnością nagroda Nobla z ekonomii dla Vernona Smitha, przyznana mu za badania eksperymentalne prostych rynków dwustronnych, dość podobne do badań prowadzonych przez Willera w Południowej Karolinie i przez nas w Krakowie. Było to potwierdzenie, że ten styl uprawiania socjologii, choć początkowo niszowy, zyskał na znaczeniu. W Polsce był marginalny, ale w Stanach Zjednoczonych wyszedł z niszy, o czym świadczą hasła osobowe poświęcone jego czołowym przedstawicielom w *Encyclopedia of Social Theory* pod red. G. Ritzera (2005).

Zakład Badania Procesów Grupowych funkcjonował jeszcze przez jakiś czas po śmierci kierownika i moim odejściu z UJ, potem został zlikwidowany (dr Joanna Heidtman, która przejęła po mnie wykład z mikrosocjologii, odeszła z UJ, wracając do zawodu psychologa). W roku akademickim 2003/2004 zostałem przeniesiony na etat wykładowcy, jednak bez perspektywy stabilizacji.

4. W Instytucie Filozofii i Socjologii UP (2007–2013)

1 października 2006 roku podjąłem pracę w Uniwersytecie Pedagogicznym na stanowisku adiunkta w IFiS. Przyjęcie mnie na etat wiązało się z nadzieją pracodawcy na szybkie ukończenie przeze mnie rozprawy habilitacyjnej. Warunku tego nie udało mi się spełnić w terminie oczekiwanym przez władze uczelni. Po dwu latach pracy mój kontrakt nie został przedłużony, jednak **począwszy od roku akademickiego 2008/9 byłem zatrudniany corocznie na umowę o dzieło** jako wykładowca „Metod i technik badań społecznych”, „Metod statystycznych w socjologii” i „Socjologii ogólnej”

(przedmiot wykładany na kierunkach pedagogicznych) w wymiarze godzin z reguły przekraczającym pensum. Na umowę o dzieło byłem także zatrudniony w **Krakowskiej Akademii im. A. Frycza-Modrzewskiego**, gdzie wykładałem „Mikrosocjologię” na socjologicznych studiach stacjonarnych i niestacjonarnych.

Prowadząc zajęcia dydaktyczne w UP jako adiunkt a potem zewnętrzny wykładowca nie zaprzestałem pracy naukowej, działając równocześnie na trzech odcinkach.

Po pierwsze, kontynuowałem pisanie mojej monografii socjologiczno-matematycznej. W sierpniu 2011 ostatecznie ukończyłem Chapter 1. Rozdział ten, który miał liczyć około 40 stron druku, rozrósł się do 89 stron. Tekst można obejrzeć na mojej stronie internetowej (w dziale Exchange Networks), gdzie jest również dostępny szczegółowy spis treści całej monografii z zaznaczeniem, które fragmenty są gotowe. Monografia, nad którą z przerwami pracuję już 20 lat (licząc od publikacji mojej redaktorskiej książki), jest bardzo zaawansowana (na dziś gotowych jest 300 stron druku). *The Mathematics of Exchange Networks* nie będzie już jednak pracą na stopień.. Gdy dzieło to zostanie ukończone, będę zabiegał o wydanie go w ramach serii “Structural Analysis in the Social Sciences” (wydawnictwo Cambridge University Press).

Po drugie, pracowałem dalej nad matematyczną teorią systemów głosowania. Jesienią 2007 w Centrum Europejskim Natolin odbyła się międzynarodowa konferencja ekspertów, na którą zostałem zaproszony po opublikowaniu dwu artykułów w numerach 18 i 19 (2007) politologicznego czasopisma „Międzynarodowy Przegląd Polityczny” wydawanego przez Instytut Sobieskiego. Czasopismo to nie figuruje na żadnej z list ministerialnych, w dodatku przestało wychodzić w roku 2010 (archiwalne numery są dostępne w Internecie), dlatego artykułów tych, choć wysoko je cenię, nie umieściłem na liście najważniejszych pozycji w dorobku, jest na niej natomiast artykuł *The Blocking Power in Voting Systems*, w którym odróżniłem „siłę blokowania” od „siły wygrywania” i zaproponowałem pewien sposób mierzenia tej pierwszej, oparty na liczeniu małego rozmiaru minimalnych koalicji blokujących, sposób zgodny ze sposobem pojmowania siły głosu przez samych aktorów politycznych (tu przydała się moja kompetencja socjologiczna), niechętnie stosujących klasyczne indeksy (Banzhafa i Shapleya-Shubika) preferowane przez teoretyków. Natolińskie centrum, które zorganizowało konferencję i zaprosiło na nią najlepszych specjalistów z całej Europy, mogło własnym staraniem wydać szybko tom pokonferencyjny, szukało jednak renomowanego zagranicznego wydawnictwa naukowego, by nadać sponsorowanej publikacji odpowiednią rangę. Na ukazanie się mojego artykułu czekałem 3 lata. W końcu książka (*Institutional Design and Voting Power in the European Union*) ukazała się drukiem (2010) w wydawnictwie Ashgate.

Po trzecie, po przejściu z UJ na UP, wszedłem na całkiem nowe pole badawcze, tym razem bliższe tradycyjnie pojmowanej humanistyki. Ta „przygoda” zakończyła się dla mnie przygotowaniem do druku książki, której pierwotny tytuł miał postać „Społeczne i wspólne u klasyków myśli społecznej i w głównych językach europejskich” z podtytułem „Studium socjologiczno-filologiczne”

Na początku drogi był referat na Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny w Zielonej Górze (wrzesień 2007), potem obszerny artykuł w *Studia Sociologica* III, socjologicznej serii *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis*, od razu pomyślany jednak jako część pierwsza większej całości. Wkrótce powstała i część druga. Jej kolejne coraz obszerniejsze wersje umieszczałem na swojej stronie internetowej w dziale Miscellanea. W międzyczasie była jeszcze prezentacja referatu (“How Main European Languages Conceptualize the Social. A Case of Linguistic Relativity”) na światowym kongresie socjologicznym (lipiec 2010) w Göteborgu. W połowie roku 2012 gotowy tekst książki pokazałem dyrektorowi IFiS UP z prośbą o opinię, czy moja praca mogłaby być potraktowana jako **rozprawa habilitacyjna**. W odpowiedzi usłyszałem, że w tej kwestii mogą się wypowiedzieć jedynie profesorowie socjologii jako recenzenci wydawniczy. Na początku października 2012 tekst książki wysłałem dwu specjalistom w zakresie historii socjologii prof. dr hab. **Włodzimierzowi**

Winclawskiemu (UMK) i prof. dr hab. Mirosławowi Chalubińskiemu (Uniwersytet Zielonogórski), którzy podjęli się oceny mojej pracy. Do końca stycznia 2013 nadeszły **obie recenzje, kwalifikujące do druku moją książkę z konkluzją, że praca może posłużyć jako podstawa ubiegania się o habilitację.**

Poprawiony i poszerzony (z 15 do 17 arkuszy) tekst, uwzględniający uwagi recenzentów, złożyłem w wydawnictwie Universitas na początku maja 2013, już jako etatowy pracownik UP, z dniem 1 kwietnia 2013 roku zostałem bowiem ponownie zatrudniony na umowę o pracę (w wyniku konkursu na stanowisko adiunkta).

Książka, pod skróconym (na wniosek wydawnictwa) tytułem *Społeczne i wspólne. Studium socjologiczno-filologiczne*, ukazała się drukiem we wrześniu 2013, szybciej niż założono w umowie wydawniczej (pół roku od złożenia ostatecznej wersji tekstu), lecz zbyt późno, bym mógł się starać o otwarcie przewodu habilitacyjnego na starych zasadach. Jednak, idąc za radą kolegów znających z grubsza mój dorobek, już w czerwcu 2013 postanowiłem pójść drogą otwartą przez nowe przepisy.

5. Charakterystyka dorobku naukowego przedłożonego jako podstawa habilitacji

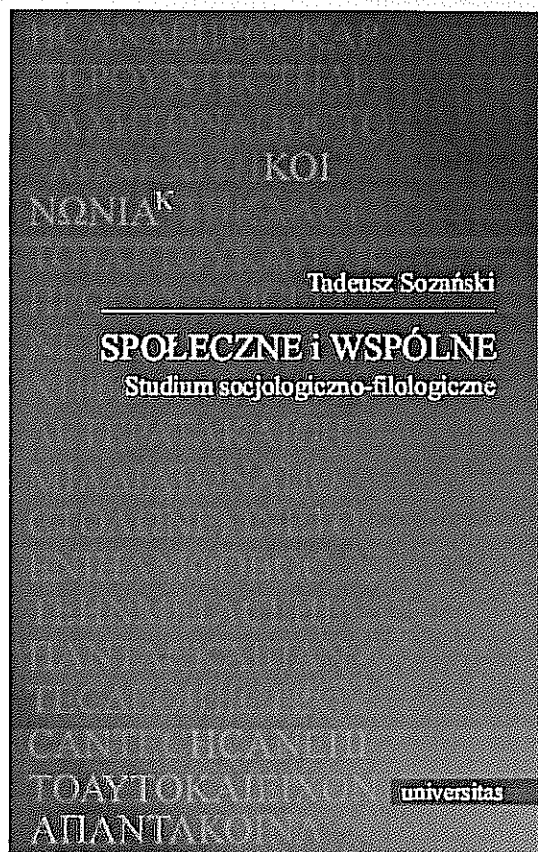
Do oceny przedkładałem **16 artykułów opublikowanych po doktoracie** (w latach 1985–2010) oraz **książkę opublikowaną we wrześniu 2013** w wydawnictwie Universitas. Do pracy nad nią motywowało mnie w pierwszym rzędzie zainteresowanie **pograniczem nauk społecznych i nauk o języku**. Nauki o języku zgłębiałem samodzielnie¹⁷; „studium socjologiczno-filologiczne” jest moją pierwszą publikacją mieszczącą się w tej dziedzinie wiedzy.

Jako całość dziedzina ta może się wydawać dość odległa od mojej głównej specjalności: **socjologii matematycznej**, lecz **zwrot lingwistyczny**, jak pokazałem w Części I, pojęty szeroko, obejmuje także importowanie przez socjologię teoretyczną **paradygmatów lingwistyki formalnej**. Także w Części II socjolog, preferujący podejście scjentyistyczne, znajdzie coś dla siebie: **ilościową analizę zawartości** (badanie częstości słów kluczowych) zastosowaną do **tekstów klasycznych traktatów w językach oryginalnych**. Ta część mojej rozprawy ma jednak bardziej humanistyczny charakter, gdyż przeważa tu **jakościowa socjologiczno-filologiczna analiza** owych tekstów, podejście inspirowane w znacznej mierze przez klasyków socjologii polskiej: Ossowskiego (autora artykułu „o perypetiach pojęciowych socjologii”) i Rybickiego (badacza znaczenia pojęcia „społeczność” u pisarzy polskiego Odrodzenia).

Główny wynik to wyróżnienie czterech typów połączenia ze sobą w różnych językach europejskich dwu kategorii pojęciowych, nazwanych po łacinie *sociale* i *commune*, opisujących elementarne formy więzi międzyludzkiej. Konsekwencją semantycznych różnic między językami, w tym między starożytną greką i łaciną¹⁸, są trudności z uzgodnieniem oferowanych przez te języki pojęciowych map świata ludzkiego, co starałem się udokumentować w **napisanym po angielsku Dodatku 1**, gdzie przedstawiłem historię przekładów Arystotelesowskiego terminu *koinōnia* na łacinę i główne nowożytny języki europejskie.

¹⁷ „Lingwistyką w szerokim spektrum – od matematycznej teorii języków formalnych, przez klasyczne językoznawstwo [...] do filozofii języka – interesowałem się już na studiach socjologicznych, lecz nigdy przedtem nie próbowałem tej swojej pasji dać wyraz w tekście pisanim z myślą o publikacji” – *Słowo wstępne* (s. 11).

¹⁸ Jeden z recenzentów wydawniczych za szczególnie interesujące uznał ujawnienie różnicy, jaka pod tym względem zachodzi między dwoma pierwszymi językami „teorii społecznej”. Po recenzjach poszerzyłem ten fragment książki o analizę dodatkowych tekstów źródłowych, w tym rozprawy Cyncerona *De officiis*, wyróżniającej się w literaturze łacińskiej wyjątkowo licznym występowaniem rzeczowników *societas* i *communitas*.

Spis treści

SŁOWO WSTĘPNE (9)

CZĘŚĆ I SOCIOLOGIA TEORETYCZNA PO ZWROCIE LINGWISTYCZNYM

O przedmiocie socjologii (21) • O teorii społecznej i dyskursie (25) • O zwrocie lingwistycznym i jego wpływie na socjologię działania (27) • O semiotyce, języku i teorii aktów mowy (35) • O rozumieniu tego co społeczne u klasyków socjologii (48) • O związkach między naukami o języku i socjologią (67)

CZĘŚĆ II SOCIALE ET COMMUNE

O języku nauk humanistycznych i hipotezie Sapira-Whorfa (79) • O genezie neologizmu *sociologie* (82) • O pojęciu wspólnoty u Greków (87) • O różnicach między grecką a łacińską koncepcją więzi międzypersonalnej (98) • O opozycji *Gemeinschaft* – *Gesellschaft* (115) • O aksjologicznym aspekcie różnicy między więzią społeczną a wspólnotową (134) • O komunitarystycznym pojmowaniu wspólnotowości (140) • O zachodniosłowiańskim pomieszanu „społecznego” ze „wspólnym” (165) • Od analiz filologicznych z powrotem do teorii socjologicznej (178)

DODATEK 1

Language does matter! Translating the first general term of social theory, *koinōnia* in Aristotle's *Politics* (199)

DODATEK 2

O trzech filarach polskiej tożsamości narodowej (229)

LITERATURA CYTOWANA (257)

INDEKS RZECZOWY (263)

INDEKS NAZWISK (275)

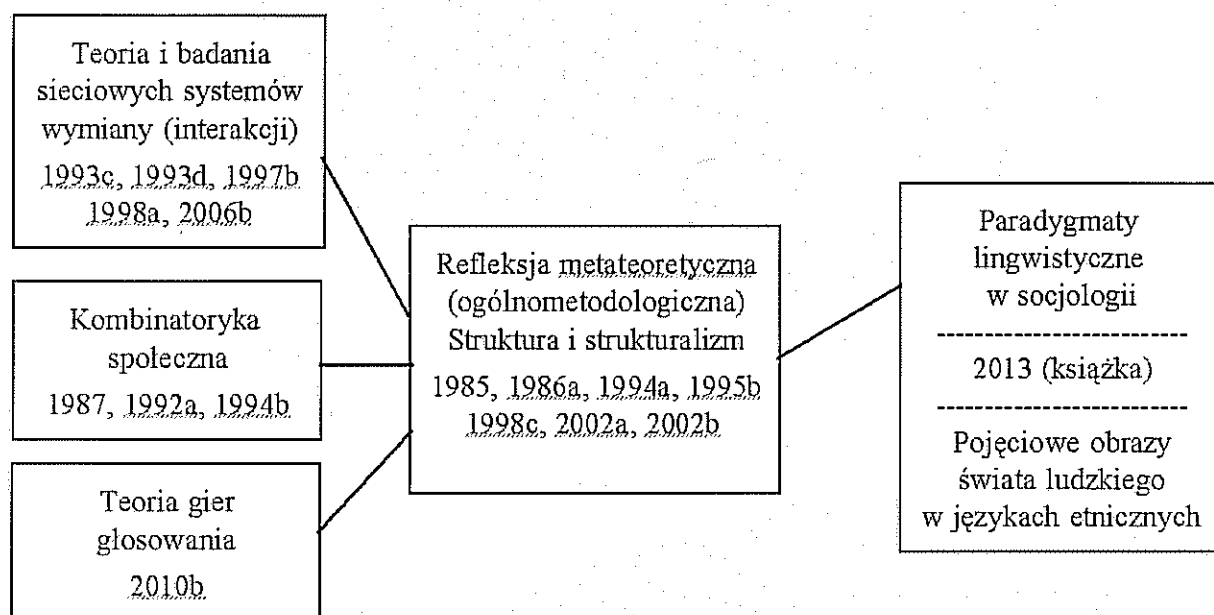
Omawianą książkę uważam za ważny, lecz nie najważniejszy składnik mojego dorobku naukowego. Równie dużą wagę przykładam do 16 artykułów wybranych spośród 36 publikacji po doktoracie. Zestawienie tych artykułów zawiera druga tabela w Aneksie.¹⁹ W mojej najważniejszej i najważniejszej specjalności (sformalizowane teorie i badania eksperymentalne elementarnych sieciowych systemów społecznych), inaczej niż w „teorii społecznej”, najbardziej liczy się publikowanie prac oryginalnych w czasopiśmie naukowej wysokiej rangi; do wyjątków należą uczeni, którzy jak Willer mają poza tym na koncie samodzielne monografie naukowe. Powszechna jest także praktyka współautorstwa; do zbioru 16 artykułów włączyłem 2 takie prace, uznawszy swój wkład za istotny, choć nie jestem ich pierwszym autorem.

6 z 16 artykułów to prace w języku angielskim. 9 z 16 ukazało się w czasopiśmie naukowej wysokiej rangi, krajowych (1 w „Studiach Filozoficznych”, 4 w „Studiach Socjologicznych”, 1 w „Polish Sociological Review”) i zagranicznych (po 1 w „Journal of Mathematical Sociology”, „Sociological Perspectives” i „Social Networks”; wszystkie 3 czasopisma są na ministerialnej liście A). Łączna liczba punktów za 8 artykułów (nieistniejących już „Studiów Filozoficznych” nie ma na listach A, B i C) wynosi 145.

Przytoczywszy powyższe dane, zaznaczam, że równie wysoko cenię sobie pozostałe 7 artykułów, które ukazały się w książkach zbiorowych (w renomowanych wydawnictwach krajowych: IFiS

¹⁹W obu tabelach po numerze porządkowym następuje symbol przypisany publikacji (rok ukazania się ewentualnie z dodaną literą) w „Spisie wszystkich publikacji w porządku chronologicznym”. W tabelach podano także rozmiar każdego artykułu (przeciętna liczba stron w zbiorze 21 artykułów wynosi 25), liczbę punktów według aktualnego zarządzenia Min. Nauki i Szkolnictwa Wyższego, oraz liczbę cytowań według Google Scholar z pominięciem autocytowań (mój publiczny profil jest dostępny pod adresem: <http://scholar.google.pl/citations?hl=pl&user=UbV3VuAAAAAJ>).

PAN, Universitas, Oficyna Naukowa; i zagranicznych: Stanford University Press, Ashgate). 6 z nich to prace oryginalne, zawierające nowe, niepublikowane wcześniej wyniki. Jedna (1997b), opublikowana w książce stanfordzkiej, oraz artykuł w "Social Networks" (2006b) to dwie najważniejsze pozycje stanowiące **mój indywidualny wkład do teorii sieciowych systemów wymiany**.

Powyższy schemat przedstawia **składniki i strukturę obszaru problemowego**, w którym mieszczą się prace wskazane przeze mnie jako podstawa do przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego. W centrum pola, punkcie wyjścia wszystkich moich dalszych naukowych dokonań, umieściłem **prace metateoretyczne**. Jak wielu socjologów-teoretyków, zaczynałem od ogólnej refleksji nad statusem metodologicznym i przedmiotem socjologii, by później skierować swoje zainteresowania ku bardziej konkretnym problemom. W moim przypadku równie ważnym jak studiowanie „osobliwości nauk społecznych” (Ossowski) formacyjnym doświadczeniem było przyswojenie sobie na drugich studiach²⁰ **matematycznego rozumienia abstrakcyjnego pojęcia „struktura”**.

Odróżnienie *struktury* i *formy* (kategorii utożsamionych nie tylko przez Nadela, ale i Fararo) wprowadzone przeze mnie w sposób formalny w pracach opublikowanych w latach osiemdziesiątych podyktowało mi pierwszy konkretny obszar badań, który nazwałem **kombinatoryką społeczną**. Przygotowując artykuły 1987 i 1992a, znalazłem tylko jedną pracę, której autorzy (Rapoport i Guyer, 1966) wyznaczyli liczbę strukturalnie różnych (nieizomorficznych) prostych gier dwuosobowych. Drugie pole badawcze – **teorię i badania sieciowych systemów wymiany** (ogólniej, interakcji) – na które wszedłem na początku lat dziewięćdziesiątych, zastałem już dobrze rozwinięte, ale i tu znalazłem szereg zagadnień czekających na matematyczne opracowanie z odwołaniem się do **teorii grafów**, umożliwiającej formalizację **relacyjnego pojęcia struktury**.

Moja monografia podsumowująca ten nurt badań w obrębie „analizy sieci społecznych” nie jest jeszcze gotowa do druku, wszelako główne wyniki (z wyjątkiem formalnego scharakteryzowania różnicy między tzw. słabą i mocną odmianą władzy opartej na wykluczeniu), stanowiące mój wkład do tego nurtu, zostały już opublikowane w artykułach (najważniejsze to 1997b i 2006b).

²⁰Głównie za sprawą wykładu analizy matematycznej (w istocie *la mathématique tout court*) prowadzonego wówczas w UJ przez prof. Stanisława Łojasiewicza (1926–2002).

Po lewej, **socjologiczno-matematycznej stronie** schematu wstawiłem jeszcze trzecie pole badawcze, reprezentowane tu przez jeden artykuł (dwa inne ukazały się w czasopiśmie niepunktowanym). Pole to – przez pojęcie **reguły** (w tym przypadku „reguły decydowania”) – także wiąże się ze strukturalistyczną orientacją metateoretyczną w centrum. Dodam jeszcze, że do **badania nad systemami głosowania** inspirowały mnie wydarzenia ze świata polityki. Matematyczne uprawianie matematycznych nauk społecznych jak widać nie musi być „oderwane od życia”.

Po prawej, **humanistycznej stronie** schematu umieściłem najnowszą książkę, w której omówiłem korzyści z zastosowania w socjologii rozmaitych, w tym formalnych **paradygmatów lingwistycznych** (i tu można mówić o strukturach-regułach), jak również (w Części II) poddałem analizie **pojęciowe obrazy świata stosunków międzyosobowych w językach etnicznych**. Przez zastosowanie podejścia hermeneutycznego, wspomaganego tylko metodami ilościowymi, ta część mojego dorobku naukowego nieco „odstaje” od scjentystycznej reszty, zarazem dowodzi jednak, że humanistyczna tradycja uprawiania socjologii pozostaje mi bliska.

J. J. J.

ANEKS

1. Zestawienie najważniejszych prac przed doktoratem

L.p.	Rok	Tytuł pracy (typ: C-artykuł w czasopiśmie; K-w książce)	Liczba stron	Punkty (lista: A/B/C)	Liczba cytowań w Google Scholar (bez auto- cytowań)	Uwagi
1	1974	<i>Światopogląd studentów – próba charakterystyki na podstawie empirycznych badań socjologicznych (C)</i>	18		0	Artykuł w czasopiśmie uczelnianym (<i>Zeszyty Naukowe UJ</i>) prezentujący wyniki własnych badań empirycznych
2	1976b	<i>Processus d'équilibration et sous-graphes équilibrés d'un graphe signé complet (C)</i>	12		8	Pierwsza moja oryginalna praca matematyczno-socjologiczna napisana po francusku, opublikowana w czasopiśmie (<i>Mathématiques et Sciences Humaines</i>), brak go w Web of Science) poświęconym zastosowaniom matematyki w humanistyce.
3	1977	<i>Measures of Association for Nominal Variables (K)</i>	9		0	Praca matematyczna z dziedziny statystyki napisana po angielsku opublikowana książce zbiorowej pod red. K. Szaniawskiego wydanej przez Ossolineum
4	1980a	<i>Enumeration of Weak Isomorphism Classes of Signed Graphs (C)</i>	18	25 (A)	19	Praca czysto matematyczna w czasopiśmie najwyższej rangi naukowej (<i>Journal of Graph Theory</i>), 3 cytowania w Web of Science
5	1981	<i>Zmiany strukturalne a proces polaryzacji społeczeństwa (K)</i>	41		0	Teoretyczna praca socjologiczna opublikowana w książce zbiorowej pod red. P. Sztompki
		Σ	98	25	27	

2. Zestawienie najważniejszych prac po doktoracie

Lp.	Rok	Tytuł pracy (typ: C-artykuł w czasopiśmie; K-w książce)	Liczba stron	Punkty (lista: A/B/C)	Liczba cytowań w Google Scholar (bez auto- cytowań)	Najważniejsze informacje o pracy
1	1985	<i>Struktura i strukturalizm w matematyce a kierunek strukturalistyczny w naukach społecznych (C)</i>	15		0	Praca metateoretyczna opublikowana w cenionym polskim czasopiśmie filozoficznym (<i>Studia Filozoficzne</i>) wydawanym do roku 1990
2	1986a	<i>O pojęciu struktury w socjologii i w matematyce. Grafy jako modele całości społecznych (C)</i>	24	10 (B)	0	Praca z socjologii matematycznej o charakterze bardziej przeglądowym (zastosowania teorii grafów), opublikowana w wysoko punktowym polskim czasopiśmie socjologicznym (<i>Studia Sociologiczne</i>),
3	1987	<i>Strukturalna klasyfikacja minimalnych sytuacji społecznych (C)</i>	21	10 (B)	0	Praca oryginalna z socjologii matematycznej („kombinatoryka społeczna”), opublikowana w tym samym czasopiśmie
4	1992a	<i>A Combinatorial Theory of Minimal Social Situations (C)</i>	21	20 (A)	2	Rozszerzona o dodatkowe wyniki angielska wersja pracy 3 (1987); ukazała się w specjalistycznym czasopiśmie (<i>J. of Mathematical Sociology</i>), uwzględnionym w Web of Science (1 cytowanie)
5	1993c	<i>Próba formalizacji sieciowej teorii wymiany (K)</i>	45		0	Moja pierwsza praca teoretyczna o „sieciach wymiany” oddana do książki zbiorowej (<i>Struktura, wymiana, władza</i> , wydawn. IFiS PAN), której byłem pierwszym redaktorem.
6	1993d	<i>Hierarchiczne systemy wymian. Powtórzenie eksperymentu Davida Willera (K)</i>	39		0	Jedyna w całym zestawieniu praca empiryczna (eksperymentalna), powiązana z podaną wyżej pracą teoretyczną

7	1994a	<i>On Four Myths of Sociology and Three Generations of Sociological Theories (C)</i>	15	15 (B)	1	Współautorstwo (pierwszy autor: J. Szmátka) pracy z ogólnej metodologii nauk społecznych; jest to angielska wersja pracy zamieszczonej w <i>Strukturyze, wymianie władzy</i> , opublikowana w <i>Polish Sociological Review</i> . Wkład własny oceniam na 30% (pierwszy współautor zmarł w 2001 r.)
8	1994b	<i>Analiza strukturalna konfliktu interesów w elementarnych systemach społecznych (C)</i>	49	10 (B)	1	Obszerna praca oryginalna z socjologii matematycznej. (kontynuacja problematyki prac 3 i 4) opublikowana w <i>Studiach Socjologicznych</i> .
9	1995b	<i>Co to jest nauka? (K)</i>	28		0	Praca z ogólnej metodologii nauk; ukazała się w książce zbiorowej <i>Nauka. Tożsamość i tradycja</i> , wydawn. Universitas, doceniona za walory dydaktyczne, została przedrukowana w wyborze tekstów (<i>Badania empiryczne w socjologii</i> , 1997) do wykorzystania w ramach kursu „Metod i technik badań społecznych”.
10	1997b	<i>Toward a Formal Theory of Equilibrium in Network Exchange Systems (K)</i>	48		1	Oryginalna praca teoretyczna (dalszy wkład w „matematykę sieci wymiany”), oddana do książki zbiorowej (<i>Status, Network, and Structure. Theory Development in Group Processes</i>) wydanej przez Stanford University Press.
11	1998a	<i>Conflict in Networks (C)</i>	18	25 (A)	7	Praca czwórki autorów (Szmátka, Skvoretz, Sozański, Mazur) wyznaczająca nowy kierunek badań („sieci konfliktu”) w ramach „sieciorowej teorii interakcji”; ukazała się w czasopiśmie <i>Sociological Perspectives</i> notowanym w Web of Science (tam 1 cytowanie). Wkład własny oceniam na 30% (pierwszy współautor zmarł w 2001 r.)
12	1998c	<i>Socjologia teoretyczna jako nauka normalna (C)</i>	34	10 (B)	1	Praca z ogólnej metodologii nauk społecznych (kontynuacja problematyki prac 7 i 9), opublikowana w <i>Studiach Socjologicznych</i>
13	2002a	<i>Sieć społeczna (K)</i>	9		0	Ta i następna pozycja na liście to artykuły przeglądowe. Są to hasła do <i>Encyklopedii Socjologii</i> , stąd ich niewielka objętość

14	2002b	<i>Sociologia matematyczna (K)</i>	7		0	Komentarz wyżej
15	2006b	<i>On the Core of Characteristic Function Games Associated with Exchange Networks (C)</i>	31	45 (A)	5	Tę pracę cenię najwyżej ze wszystkich swoich oryginalnych teoretycznych prac matematyczno-socjologicznych. Inaczej niż poprzednia obszerna praca (1997b) w obszarze "network exchange theory", ta ukazała się w czasopiśmie (<i>Social Networks</i>) bardzo wysoko punktowanym; 2 cytowania w Web of Science.
16	2010b	<i>The Blocking Power in Voting Systems (K)</i>	18		0	Artykuł matematyczno-politologiczny proponujący nowe podejście do badania „siły głosu” opublikowany w książce zbiorowej wydanej w Wielkiej Brytanii.
Σ			422	145	18	

J Jowinil.